

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузибаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Iloxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 - FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOIIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIY TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

MULTILATERAL RELATIONS IN CENTRAL ASIA: HISTORICAL APPROACHES, POLITICAL AND ECONOMIC INTEGRATION

Abdimuminov Oybek Bektemirovich,

Doctor of Philosophy (PhD) of historical sciences, Senior Researcher

Abstract. This article analyzes the dynamics of multilateral relations in the Central Asian region. In particular, the relations of the Central Asian countries within the framework of international and regional organizations such as the UN, CIS, SCO, OSCE, OCCA, OTS, IDB, ADB, World Bank, International Monetary Fund and other economic structures, as well as within the framework of the “Central Asia +” formats.

Keywords: Central Asia, multilateral relations, UN, CIS, SCO, OSCE, OCCA, OTS, IDB, ADB, World Bank, international and regional organizations, economic structures.

MARKAZIY OSIYODA KO'PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA

Abdiminonov Oybek Bektemirovich,

tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta ilmiy xodim

Annotatsiya. Mazkur maqolada Markaziy Osiyo mintaqasidagi ko'ptomonlama munosabatlar dinamikasi tahlil qilingan. Jumladan Markaziy Osiyo mamlakatlarining BMT, MDH, ShHT, YeXHT, MOHT, TDT kabi xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, ITB, OTB, Jahon Banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa iqtisodiy tuzilmalar, shuningdek, Markaziy Osiyo+ formatlari doirasidagi o'zaro hamkorlik aloqalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, ko'ptomonlama munosabatlar, BMT, MDH, ShHT, YeXHT, MOHT, TDT, xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, iqtisodiy tuzilmalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N02>

Markaziy Osiyo mamlakatlari o'zaro hamkorligi ikki va ko'ptomonlama hamkorlikka asoslangan. Mintaqa jahon siyosiy maydoniga va zamonaviy xalqaro munosabatlarda o'z o'rnini va salohiyatiga ega. O'zbekiston Prezidenti Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, “Yevrosiyo kengliklarining naqt “yuragi”da joylashgan mintaqamiz Yevropa va Yaqin Sharq, Janubiy va Sharqiy Osiyoni o'zaro bog'lovchi ko'proq bo'lib, Rossiya va Xitoy singari qudratli davlatlar bilan chegaradosh” [1;460]. Shu jihatdan Markaziy Osiyodagi ikki va ko'ptomonlama xalqaro munosabatlar muhim ahamiyatga ega. Tarix fanlari doktori, professor M. Raximovning ta'kidlashicha, “Sovet Ittifoqi parchalanganidan keyin O'rta Osiyo respublikalari yangi ikki tomonlama va ko'p tomonlama munosabatlarni shakllantirishga harakat qildilar. Qisqa vaqt ichida Markaziy Osiyo davlatlari ko'plab davlatlar tomonidan rasman tan olindi va ularning aksariyati bilan diplomatik aloqalar o'rnatildi, diplomatik vakolatxonalar almashildi. Mintaqa davlatlari asosiy xalqaro tashkilotlarga qo'shildi, jumladan, BMT, EXHT va Markaziy Osiyo davlatlari mintaqaviy tashkilotlarga, jumladan, Iqtisodiy hamkorlik tashkiloti (EKO) va Islom konferensiyalari tashkilotlariga a'zo bo'ldi. Shuningdek, Markaziy Osiyo respublikalari

Markaziy Osiyo hamkorlik tashkilotlari (MOHT), Yevroosiyo iqtisodiy Hamjamiyati (EvrAzES), Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) va Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) kabi mintaqaviy tashkilotlarning hammuassislari bo'lgan. Mintaqaviy hamkorlik barqaror iqtisodiy o'sish va taraqqiyot uchun zarur bo'lgan mintaqada tinchlik va xavfsizlikni saqlashning muhim omiliga aylanishi mumkin"[2;97].

Markaziy Osiyoda ko'ptomonlama hamkorlikning asosiy yo'nalishlari – iqtisodiy sohada savdoni rivojlantirish, mintaqaviy savdo to'siqlarini bartaraf etish, erkin savdo zonalarini yaratish, transport, energetika, suv resurslari va kommunikatsiya tizimlarini birlashtirish, mintaqaviy investitsiyalarni jamlash, xususan, energetika, kon sanoati va turizm yo'nalishlarini, xavfsizlik va barqarorlik sohasida – mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlik, transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurash: narkotik savdosi, terrorizm va ekstremizmga qarshi birgalikda kurashish, chegaralarni aniqlash va chegara nazoratini mustahkamlash, suv resurslarini boshqarish, adolatli taqsimlash va foydalanishga qaratilgan.

Madaniy-gumanitar hamkorlik sohasida esa madaniy va ilmiy almashinuvlar, madaniy tadbirlar, san'at festivallari, ta'lim va rivojlantirish, axborot texnologiyalarini rivojlantirish: mintaqaviy axborot tarmoqlarini rivojlantirish va texnologik hamkorlikni kuchaytirish kabilarni qamrab oladi.

Mintaqa davlatlarining ko'ptomonlama hamkorligi xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, siyosiy va iqtisodiy tuzilmalar, o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga oid turli platforma va formatlar orqali amalga oshiriladi (1-jadvalga qarang).

Jadval: №1.

Markaziy Osiyoda ko'ptomonlama hamkorlik

Markaziy Osiyo davlatlari			
Xalqaro tashkilotlar	Mintaqaviy tashkilotlar	Iqtisodiy tuzilmalar	Muloqot platformalari
BMT	MDH	OTB	Yaponiya + Markaziy Osiyo
ShHT	TDT	IHT	Rossiya + Markaziy Osiyo
NATO	Yel	JB guruhi	Koreya + Markaziy Osiyo
EXHT	KXShT	EOIH	S5+1
AYSESKO	Maslahat uchrashuvlari	XVJ	Makon va yo'l

Rossiyaning Valday klubi ekspertlarning ta'kidlashicha, Markaziy Osiyoda ko'ptomonlama hamkorlikning 7 ta asosiy vektorlari mavjud. Ular: 1) Postsovet vektori (MDH, KXShT, EOII), 2) Xitoy vektori (ShHT), 3) Turk vektori (TDT, TURKSOY), 4) Yevropa vektori (EI), 5) Amerika vektori (C5+1), 6) Kaspiy vektori (Kaspiy bo'yi davlatlari sammiti, Kaspiy dengizi muhitini muhofaza qilish bo'yicha hadli dasturi), 7) Sharqiy Osiyo vektori (Markaziy Osiyo+Yaponiya, Markaziy Osiyo+Koreya)ni [3] tashkil etadi. Ushbu vektorlar doirasidagi ko'ptomonlama hamkorlik va muloqot formatlarida Markaziy Osiyo respublikalari hamda mintaqadan tashqaridagi ishtirokchilarning ishtirok etadilar.

Ta'kidlash kerakki, birinchi o'rinda Markaziy Osiyo davlatlarining ko'ptomonlama hamkorligida eng avvalo xalqaro-global vektorni hisobga olish zarur. Chunki, Markaziy Osiyo davlatlari BMT va uning turli ixtisoslashgan muassasalari doirasida olib boriladi. Mintaqaning barcha mamlakatlari o'z mustaqilliklarining ilk yillaridayoq BMTga a'zo bo'lgan. Tashkilot faoliyatida ishtirok etib mintaqa va o'z davlatlari muammolariga oid xalqaro tashabbuslarni ilgari suradilar. BMT Bosh Assambleyasida ilgari surilgan tashabbuslarni amalga oshirishda bir-birlarini qo'llab-quvvatlab ovoz beradilar, xalqaro va mintaqaviy masalalar bo'yicha o'zaro yordamga tayanadilar. Shuningdek, mintaqa davlatlarining ikki tomonlama hamkorligi BMT Nizomi, turli xalqaro huquqiy normalardan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi. BMTning madaniyat sohasidagi tashkilotlariga, jumladan YUNESKOning turli ro'yxatlariga tarix va qadriyatlar umumiyliги asosida qo'shma nomzodlarni ilgari suradilar.

Markaziy Osiyoda ko'ptomonlama hamkorlikning mintaqaviy vektori o'zaro hamkorlikning eng asosiy jihatidir. Chunki, mintaqa davlatlari regional muammolarni o'zaro hal etish, hamkorlikni yanada mustahkamlash, siyosiy qarashlarni muvofiqlashtirish, savdo-iqtisodiy va madaniy aloqalarni yanada rivojlantirishga qaratilgan mintaqaviy tashkilot va formatlarda ham aloqalar olib boradilar.

Tarix fanlari doktori, professor M. Raximovning ta'kidlashicha, Markaziy Osiyoda mintaqa doirasida davlatlararo va ko'p tomonlama munosabatlarni shakllantirish jarayoni murakkab jarayonlardan biridir. 1992-yilda Qozog'iston, Qirg'iziston, O'zbekiston, Tojikiston va Turkmaniston Markaziy Osiyo mintaqaviy hamkorligining davlatlararo tuzilmasini tuzdilar, uning asosiy maqsadi umumiy iqtisodiy makon va yagona mintaqaviy bozorni shakllantirish orqali iqtisodiyotni birlashtirishga qaratilgan edi [4;337].

Ta'kidlash kerakki, Markaziy Osiyodagi ko'ptomonlama hamkorlikning asosiy xususiyatlari "Janub-Janub" va "Shimol-Janub" formatlariga mos keladi. Xususan, "Janub-Janub" formatida Markaziy Osiyo mamlakatlarining o'zaro va mintaqalararo hamkorligi, "Shimol-Janub" formatida esa ushbu davlatlarining global hamda mintaqaviy tuzilmalar bilan munosabatlari aks etadi.

Mintaqada umumiy iqtisodiy makonni shakllantirish yo'li bilan iqtisodiy birlashuvga erishish va yagona mintaqaviy bozorni tashkil etish Tashkilotning asosiy maqsadi etib belgilandi. Hududdagi ikki va ko'p tomonlama integratsiya yo'nalishida 1994-yilda qabul qilingan Qozog'iston, O'zbekiston va Qirg'iziston o'rtasida yagona iqtisodiy maydon yaratish va 1995-yilda qabul qilingan Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekistonning 2000-yilgacha bo'lgan muddatga mo'ljallangan iqtisodiy integratsiya bo'yicha dasturlarni muhim qadam sifatida keltirish mumkin. 1998-yilda bu struktura «Markaziy Osiyo iqtisodiy hamjamiyati» deb nomlandi. 2002-yil fevralda O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston prezidentlari uchrashuvida esa rasmiy ravishda Markaziy Osiyo Hamkorligi Tashkiloti (MOHT) tuzildi [5;316-317].

MOHT Markaziy Osiyo hamkorligi tashkiloti mintaqa davlatlari rahbarlari tomonidan integratsiya doiralarida 200 dan ortiq hujjatlar imzolangan, biroq ularni amalga oshirish mexanizmlarida amaliy qadamlar ko'zga tashlanmadi. Bunga asosiy sabab Markaziy Osiyo mintaqasi davlatlari yondashuvlarining turlicha bo'lishi edi. Jumladan, Markaziy Osiyo suv resurslaridan foydalanish borasida yagona yondashuv ishlab chiqilmadi. Sirdaryo hamda Amudaryo singari transchegaraviy daryolarining suv-energetik resurslaridan barcha davlatlarning ehtiyojlari hisobga olinmasligi qo'shni mamlakatlarda ma'lum darajada

qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. 2004-yil kuzatuvchi maqomidagi Rossiya Federatsiyasi MOHTning to'laqonli a'zoligiga qabul qilindi. 2006-yil MOHTning Sankt-Peterburg sammitida MOHTning EIH (*YevraAzES*)ga* integratsiya qilindi [6;312]. Tashkilotning nomi, maqomi va statusining o'zgarishi bilan Markaziy Osiyodagi ko'ptomonlama hamkorlikning dastlabki mintaqaviy formati postsovet vektoriga aylandi.

Markaziy Osiyo hamkorligi tashkiloti va Yevrosiyo iqtisodiy hamjamiyatining birlashishi a'zo-mamlakatlarning to'laqonli iqtisodiy rivojlanishiga yordam berishi mumkin edi, biroq bu jarayonda o'zaro kelishuvga erishishning imkoni bo'lmadi. 2015-yil Rossiya, Belarus, Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston davlatlari Yevrosiyo iqtisodiy hamjamiyati (*YevraAzES*) negizida Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqi (EOII)ni tuzildi. EOII a'zo davlatlari – Rossiya Federatsiyasi, Belarus Respublikasi, Qozog'iston, Qirg'iziston va Armaniston davlatlarining umumiy maydoni 20,2 million kvadrat kilometrni, aholisi aholisi esa 200 milliondan ortiq kishini, YaIM hajmi yiliga 1,9 trln AQSh dollarni tashkil etadi. 2021-yilda O'zbekiston Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqida “kuzatuvchi davlat” maqomida ishtirok etadigan bo'ldi.

Markaziy Osiyoda ko'ptomonlama mintaqaviy hamkorlikning yana bir formatlaridan biri bu – Orolni qutqarish xalqaro jamg'armasi bo'lib, u 1993-yil Orolning ekologik holatini yaxshilashga qaratilgan ekologik va ilmiy-amaliy loyihalar va dasturlarni ishlab chiqish va moliyalashtirish maqsadida tashkil etilgan. Markaziy Osiyoning barcha davlatlari Jamg'armaning ta'sisчилari hisoblanadi. Jamg'arma faoliyati muhim ahamiyatga ega: u mintaqa aholisi hayotini yaxshilash, ekologik tiklanish jarayonini tezlashtirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish uchun qimmatli hissa qo'shadi. Ushbu jamg'armani Markaziy Osiyo davlatlari ko'ptomonlama hamkorligining uzoq davom etib kelayotgan va ma'lum bir maqsadni amalga oshirish uchun yakdil fikrlarni bir joyga jamlagan format sifatida baholash mumkin. Siyosiy fanlar doktori, professor Q.Jo'rayevning fikricha. “Markaziy Osiyoda mintaqaviy hamkorlikni yo'lga qo'yish va uning institutsional mexanizmlarini yaratish yo'lida oldin ham bir-necha bor urinishlar bo'lgan edi. Bunga misol sifatida o'tgan asrning 90-yillarida mintaqada paydo bo'lgan turli integratsion loyihalar, xususan, Markaziy Osiyo iqtisodiy hamjamiyati, Markaziy Osiyo hamkorlik tashkiloti va Markaziy Osiyo ittifoqi kabi tashkilotlarni keltirish mumkin. Biroq bunday integratsion loyihalar pirovardida hech qanday natijasiz yakunlangan. Buning qator obyektiv va subyektiv sabablari bor, albatta. Ushbu integratsion loyihalarni ro'yobga chiqarish yo'lida g'ov bo'lgan to'siqlardan biri endigina mustaqillikka erishgan Markaziy Osiyo mamlakatlarida milliy davlatchilikni shakllantirish bilan bog'liq jarayonlardir. O'shanda barcha davlatlar “o'z yog'iga o'zi qovrilib”, ichki muammolar girdobida qolib ketgan va mintaqaviy hamkorlik masalalariga unchalik e'tibor qaratilmagan edi”[7].

Markaziy Osiyo hamkorligi tashkilotining funksional vazifalari va maqsadlari bilan birga EOIIga o'zgartirilganidan so'ng uzoq vaqt davomida ko'ptomonlama hamkorlikning faqatgina mintaqaga doir boshqa formati qolmadi. Bu esa uzoq vaqt mintaqada siyosiy, iqtisodiy hamda xalqaro hamkorlikka oid mavjud muammolar o'z yechimini topmasligiga olib keldi. Chunki, Markaziy Osiyoda ayrim muammolarni bir yoki ikki davlatlar ishtirokida hal etish imkoniyatlari mavjud emas. Shunday sharoitda faqatgina Markaziy Osiyo mintaqasiga tegishli, tashqi aktorlarning aralashuvidan holi muloqot platformasini yaratish zaruriyati vujudga kelgan edi.

*2000-yil oktyabrda Bojxona ittifoqi negizida Yevrosiyo iqtisodiy hamjamiyati (YevrOsIH) tuzildi. Uning tarkibiga Belarus, Qozog'iston, Qirg'iziston, Rossiya Federatsiyasi va Tojikiston kirgan. 2005-yil O'zbekiston ham YevrOsIHga kirgan va 2008-yilda ba'zi bir masalalar bo'yicha o'z a'zolini to'xtatdi.

Mazkur platformani yaratish tashabbusi 2017-yil O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida ilgari surildi. Shundan so‘ng 2018-yilda mazkur mintaqaviy platforma ya‘ni Markaziy Osiyo davlatlarining Maslahat uchrashuvi Ostona shahrida o‘tkazildi. Uning ahamiyati shundaki, Maslahat uchrashuvlari faqatgina mintaqada davlatlariga xos bo‘lib, u tashqi o‘yinchilardan holi, ichki muloqot formatidir. Siyosatshunos F.Tolipovning ta‘kidlashicha, Maslahat uchrashuvlari “Markaziy Osiyo mamlakatlari va xalqlari o‘zining mintaqadagi identiteti – o‘zligini e‘tirof etishini anglatadi, ayni hol ularning mintaqadagi alohida modus vivendisini* belgilab berishi kerak” [8]. Demak, Maslahat uchrashuvlari mintaqaviylik sari tashlangan dastlab amaliy qadamdir. Mintaqa davlatlarining ikkinchi Maslahat uchrashuvi Toshkent shahrida bo‘lib o‘tdi. Shundan so‘ng ushbu format doimiy ravishda o‘tkaziladigan an‘anaviy muloqot platformasiga aylandi. Har bir uchrashuvda yangi tashabbus va loyihalar ilgari surilmoqda.

Markaziy Osiyo mamlakatlari integratsiyasi tomon tashlangan muhim qadam bo‘lib, uning institutsional tarzda rivojlanishi mintaqada mamlakatlarning ko‘p tomonlama hamkorlikni do‘stlik, yaxshi qo‘shnichilik va o‘zaro manfaatlilikka asoslangan diplomatiya hamda BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar doirasida yangi qo‘shma tashabbuslar va loyihalarni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi.

Markaziy Osiyo mamlakatlarning barchasi MDH, ShHT, TDTning a‘zolaridir. Turkmaniston esa BMTdagi neytrallik statusi doirasida har ikkala tashkilotda kuzatuvchi, taklif etilgan mehmon, assotsiatsiya a‘zosi sifatida ishtirok etadi. Markaziy Osiyo davlatlari ushbu tashkilot doirasida o‘zaro hamda Tashkilotga a‘zo boshqa davlatlar bilan moliya, gumanitar, ijtimoiy-siyosiy, ilmiy-texnik, xavfsizlik, huquqiy, parlamentar, chegaralar va dinlararo hamkorlik kabi sohalarida faoliyat olib boradi.

Bugungi kunda Markaziy Osiyoda 10 dan ziyod “Markaziy Osiyo+” formatlari doirasida 40 ga yaqin davlat bilan faol hamkorlik qilmoqda. Xalqaro munosabatlarda “Markaziy Osiyo +” yoki “5+1” formatlari yuzaga keldi. Bunda Markaziy Osiyo va biror mintaqada masalan, Markaziy Osiyo+Yevropa ittifoqi, Markaziy Osiyo+Janubiy Osiyo shuningdek, “5+1” deb ataluvchi muloqot formatida “5” – Markaziy Osiyoning beshta davlati “1” xalqaro hamkor davlatni xususan, “S5+1” (Markaziy Osiyo +AQSh)ni ko‘zda tutadi.

Markaziy Osiyoda mazkur shakldagi dastlabki muloqot formati 2004-yilda Yaponiya tomonidan tashkil etilgan Markaziy Osiyo + Yaponiya (*Central Asia plus Japan*) [9;77-87.] hamkorlik mexanizmi edi. Bu muloqot Yaponiyaning Markaziy Osiyoda mintaqasida nufuzni yuksaltirish, J.Nay qayd etgan “yumshoq kuch” mexanizmlarini ishga solish, muqobil energiya manbalari va zaxiralari istiqbolni belgilash, yangi bozorlar ochish hamda investitsiya muhitini rivojlantirish borasida ko‘ptomonlama hamkorlik olib borish maqsadida tashkil etilgan. Yaponiya ushbu format doirasida mintaqada mamlakatlari taraqqiyotiga hissa qo‘shishga harakat qildi, turli sohalarida rivojlanishga qaratilgan mablag‘lar ajratdi. Yaponiyaning Markaziy Osiyo davlatlariga yo‘naltirilgan investitsiyalari asosan infratuzilmalar, transport va logistika, yo‘llar, ko‘priklar, gidroelektro stansiyalar, suv inshootlari va boshqa obyektlarini qurishga jalb etildi. “Markaziy Osiyo+Yaponiya” hamkorligi mintaqada davlatlarining ishonchli muloqot formatiga aylandi. Shundan so‘ng mintaqada “Markaziy Osiyo+Rossiya”, “Markaziy Osiyo+Xitoy”, “Markaziy Osiyo + Janubiy Osiyo” “Markaziy Osiyo + Koreya”, “Markaziy Osiyo+Yevropa ittifoqi” [10] va boshqa turli formatlar yuzaga keldi.

* Modus vivendi – xalqaro munosabatlarda doimiy kelishuvlarga asos bo‘ladigan dastlabki muloqotlarni anglatadi.

Ushbu formatlar orasida G'arbiy yo'nalishdagi "S5+1" formati AQShning Markaziy Osiyoga nisbatan tashqi siyosatining asosiy vektorlaridan biri sifatida ahamiyatga ega. Ekspertlarning ta'kidlashicha, "S5+1" formati Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan iqtisodiy, investitsiyaviy, gumanitar, mintaqaviy hamkorlik va xavfsizlik sohasidagi munosabatlarni jadallashtirish uchun hamkorlikning samarali mexanizmi sifatida xizmat qilishi mumkin. Xitoy – Rossiya "5+1" formati nisbatan yaqinda joriy qilingan bo'lsa-da, barcha tomonlarning samarali hamkorlik qilishga tayyorligiga qarab, ijobiy natijalarni berishi kutilyapti. Shu bilan birga, "C5+1" hamkorlik formati doirasida qo'llab-quvvatlanayotgan CASA-1000 (Markaziy va Janubiy Osiyo elektr ta'minoti loyihasi) va Turkmaniston–Afg'oniston–Pokiston–Hindiston tabiiy gaz quvuri loyihalari moliyalashtirish va Afg'onistondagi xavfsizlik bilan bog'liq masalalar tufayli hozircha amalga oshirilmadi" [11].

Muloqot formatlarining samarali mexanizmlari ushbu shakldagi hamkorlikni yanada rivojlantirishga asos bo'ldi. Natijada Markaziy Osiyoda "O'zbekiston–AQSh–Afg'oniston" uch tomonlama uchrashuvlari, "O'zbekiston–Yaponiya–Afg'oniston", "O'zbekiston–Xitoy–Afg'oniston" rasmiy muzokaralari ham yuzaga keldi.

Ushbu formatlar mintaqaviy yoki mintaqalararo muammolar yechimini muvofiqlashtirish, nizoli masalalarni muvozanatlashtirish, turli xalqaro tadbirlarga kreativ yondashish, shuningdek, preventiv va xalq diplomatiyasidan samarali foydalanish hamda mintaqalar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirishning samarali mexanizmi sifatida xizmat qiladi.

Markaziy Osiyoda ko'ptomonlama hamkorlik mintaqa integratsiyasi, tinchligi, barqarorligi va iqtisodiy-madaniy taraqqiyoti uchun muhim omillardan biri hisoblanadi. Bu mintaqa taraqqiyotiga hissa qo'shadi, strategik raqobatga va *Realpolitik** jarayonlariga barham beradi, *Idealpolitik*** holatiga yo'l ochadi, Markaziy Osiyoda siyosiy identikligi va birligini rivojlantiradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Mirziyoyev Sh. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston. – Toshkent: O'zbekiston. 2024. – B. 460.
2. Rakhimov M. Internal and external dynamics of regional cooperation in Central Asia. Journal of Eurasian Studies Volume 1, Issue 2, July 2010 – P. 97.
3. Chebotaryov A. Mnogostoronneye vzaimodeystviye v Sentralnoy Azii. Vtoroye dykhanie? // <https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/mnogostoronnee-vzaimodeystvie/>
4. Raximov M.A. Istoricheskaya vzaimosvyazannost i sovremennyye tendensii regionalnykh otnosheniy v Sentralnoy Azii. Postsovetskiye issledovaniya. Rossiya. – Moskva: 2021. Tom 4. № 4. – S. 337.
5. Mejdunarodnyye otnosheniya. Teorii, konflikty, dvijeniya, organizatsii. Pod redaksiyey P.A. Sygankova. – Rossiya. – Moskva: Infra M. 2011. – S. 316-317.
6. Mejdunarodnyye otnosheniya v Sentralnoy Azii. Sobytiya i dokumenty. Pod redaksiyey A. D. Bogaturov. Rossiya. – Moskva: Aspekt press. 2011. – S. 312.
7. Jo'rayev Q. Maslahat uchrashuvlari – mintaqaviy muloqotning samarali mexanizmi // <https://yuz.uz/news/maslahat-uchrashuvlari--mintaqaviy-muloqotning-samarali-mexanizmi>

* Realpolitik (нем.) — atamasini XIX asrda nemis yozuvchisi va siyosatchisi Lyudvig fon Roxau tomonidan fanga kiritgan. Atama tashqi siyosatda biror amaliy natijaga erishish uchun o'z manfaati yo'lida axloqiy, g'oyaviy va ma'naviy qadriyatlarini hisobga olmaslikni anglatadi.

** Idealpolitik (нем.) – tashqi siyosatda xalqaro munosabtlara tizimida belgilangan qonun-qoida va me'yorlarga amal qilish.

8. Tolipov F. Maslahat uchrashuvlari – imkon topish san’atimi yoki...? // <https://www.uzanalytics.com/xalqaromunosabat/6171/>
9. [Rakhimov](#) M. Central Asia and Japan: Bilateral and multilateral relations // Journal of Eurasian Studies. Volume 5, Issue 1, January 2014, – P. 77-87.
10. Rakhimov M. Complex regionalism in Central Asia: Local, regional, and global factors. Cambridge Journal of Eurasian Studies, 2018, 2: #J6Y307, <https://doi.org/10.22261/CJES.J6Y307>.
11. Xakimov F. Dinamika regionalnogo razvitiya v Sentralnoy Azii i format mnogostoronnego sotrudnichestva «5+1». Central Asian Bureau for Analytical Reporting. <https://cabar.asia/ru/dinamika-regionalnogo-razvitiya-v-tsentralnoj-azii-i-novyj-format-mnogostoronnego-sotrudnichestva-5-1>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).